სასოფლო გაზეთი

პირველი წელიწადი

გაზეთის ფასი:

	ბაგზავნით ტფილისში		ბაგზავნელათ.
	ოგორ გარეშე ადგილებში:		მან.
	ერთის წლისა —	7 მან.	— 6
	ექვსის წლისა —	4 —	— 3 — 50 კ.
	სამ ს თვისა —	2 მ. 50 კ.	— 2 —

ხელის-მოწერა მიიღება:

ტფილისის „სასოფლო გაზეთის“ რედაქციის კანტორაში, მელიქიშვილის და ქამბ. სტამბაში, ხანის ქუჩაზედ, თ. ბებუთოვის სახლში, პოლიციის გვერდით.

ტფილისის გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: Въ Тифлисъ, въ контору редакціи „СЕЛЬСКОЙ ГАЗЕТЫ“, при типографіи Меликова и К-°.

ამოდის სამშაბათობით.

ყოველ გვარი განცხადებანი სასოფლო სასამართლოებისა და აგრეთვე გლეხებისა დაიბეჭდება უფასოთ, და უნდა გამოიგზავნოს გაზეთის კანტორაში, რომელიც იმყოფება ტფილისში, მელიქიშვილის და ქამბ. სტამბაში.

№ 21. სამშაბათი. I. 23 ივლისს 1868 წ.

შინაარსი: ოფიციალური ნაწილი: განცხადება.—რუსეთის ცხოველთ მფარველობის საზოგადოების წესები.—„დროების“ კორრესპონდენცია.—აბრეშუმის ჭიის აღთმყოფობაზე გამოძიება.—საოჯახო ცნობები.—საქონლის ჯიშის გაუკეთესება.—ავაზაკი ხოზე.—სახაზინო განცხადება.—არითმეტიკა.—რუსეთის ამბავი.

ოფიციალური ნაწილი.

ОБЪЯВЛЕНІЕ.

Тифлисское Уѣздное Управленіе объявляетъ, что Господинъ Тифлисскій Губернаторъ предписаніемъ отъ 31 Мая за № 4068 предложилъ къ оглашенію выборовъ на сельскія должности лицъ по Тифлисскому Уѣзду на новое съ 1869 года трехъ-лѣтіе, приступить съ начала осени сего года и таковыя окончить скорѣе и выборные листы представить къ нему непременно къ 1-му ноября, что и будетъ исполнено со стороны Уѣзднаго Управленія. Іюня 26 дня 1868 г.

Тифлисскій Уѣздный Начальникъ

Кн. Тумановъ.

განცხადება.

ტფილისის უეზდის სამმართველო აცხადებს, რომ უფალმა ტფილისის ბუბერნატორმა მისის 31 მოიწერა, რომ მომავალი სამი წლისათვის 1869—დგან სოფლის მოხელეების ამორჩევა გამოცხადდეს, დაიწყოს ამ წელს შემოდგომაზე და მალე გათავდეს; ამორჩევის ფურცლები უეჭველათ გიორგობისთვის დამდეგამდის (პირველამდის) ბუბერნატორთან წარედგინოს. ეს ყოველი ასრულდება უეზდის სამმართველოსაგან. თებათვის 26, 1868 წ. ტფილისის უეზდის ნაჩალნიკი თ. თუმანოვი.

რუსეთის ცხოველთ მფარველობის საზოგადოების წესები.

დამტკიცებულნი შინა-საქმეთ სამინისტროსაგან.

1. აღიკრძალების იმისთანა საქონლის ხმარება, რომელთაც ავადმყოფობა ეტყობათ, რამე ასო აქვსთ წამხდარი, იარეები აქვსთ ან კოჭლობენ.

2. ნება არა აქვს არავის სცემოს საქონელს ხმელი ან მწვეტი რამით (კეტით, ჯოხით და სხვ.), ხოლო თავში და მუცელში ცემა სრულებით აღიკრძალება.

3. აღიკრძალების ურმის ან პოსკის ძალიან დაბარგება, რომელიც აშკარად ეტყობა, რომ არ შეჰფერის საქონლის ღონესა და გზის მდგომარეობას (სიცუდეს და სხვ.).

4. არავის არ მიეცემა იმისი ნება, რომ ურმით ან პოსკით, გინდ ცარიელი იყოს, გინდ დაბარგებული, ქალაქის ქუჩებზე ჭენებით იაროს, უმეტესად თუ მძიმეთაც არის დაბარგებული.

5. აღიკრძალების ცხენის გამობმა დაბარგებულ ურემსა ან პოსკას უკან. იმ შემთხვევაში, თუ ურემში ან პოსკაში შებმული საქონელი ძლივსა ჰზიდავს თავის ბარგსა.

6. ნება არა აქვს არავის, რომ ხბორები ან სხვა წვრილი რამე საქონელი წვალებით მიჰყვანდეს სადმე, ესე იგი ურემზე ან პოსკაზე და ცხენებზედაც ისე არ უნდა დაკრან წვრილი საქონელი, რომ ერთმანეთზე იყენენ მიტყუებულნი, აგრეთვე თავი დაკიდული არ უნდა ჰქონდეთ და სიარულის დროს თავს არ უნდა ახლიდნენ რასმეს; ამასთან მეურმეს ან მეპაეოსკეს არა აქვს ნება ურემზე ან პოსკაზე დაწყობილ ხბორებს ან სხვა საქონელს ზედ დაჯდეს.

7. შებმული ცხენი ან სხვა საქონელი რომ წაიქცეს, აღიკრძალების მათრახით ან სახრით იმისი აყენება; მაშინ უნდა ეცადნენ, რომ ხელით აყენონ, და თუ ხელით ვერ ააყენეს—უთუოდ უნდა გამოუშვან და ისე ააყენონ.

8. საზოგადოდ აღიკრძალების ყველა გვარი წვალება ცხოველთა, რომელიც უნდა იყოს, ან იმათი სასტიკად მოპყრობა.

ყველა პოლიციის მსახურთ ეალად ადევსთ ბეჯითი ყურადღება იქონიონ ამ ზემო აღნიშნული წესების აღსრულებაზე და სრული შემწეობა აღმოუჩინონ ცხოველთ მფარველობის საზოგადოების წევრთა ამ წესების დამრღვევთ წინააღმდეგ.

ვინც ამ წესებს დაარღვევს ის უნდა შეიპყრან და წარადგინონ პოლიციაში, სადაც მოეპყრობიან იმას დასჯაზე წესდებათ 29 მუ-

ხლის ძალით, რომელსაც განუჩინებენ მომრიგებელნი მოსამართლენი.

„დროების" კორრესპონდენცია.

შაბათს დღეს, 22 ამ თიბათვისას, სოფელს ხიდისთავს მცხოვრებელნი მოუთმენლად მოელოდნენ დიდებულთა მგზავრებს და ყოველისული კაცი და დედაკაცი დიდი სურვილით ემზადებოდნენ მათს ნახვას; ამის გამო ამ სოფლის სასამართლო და სასწავლებელი შკოლა შიგნით და გარეთ გზის პირზე იყო მორთული საამურად დიდრონი ფოთლიანი ხეების შტოებით და ზედ შესხმულის ვარდებითა და ყვავილებითა, აქავე იდგნენ გამწკრივებულნი ორმოცი შეგირდები ექვსის წლიდგან ათ წლამდე, გლეხის შვილები, ამათთან მთელი სოფლის გლეხკაცობა, ჭაბუკნი და მოხუცებულნი, ბანებიდამ ქალები და დედაკაცები გამოსცქეროდნენ.

იქმნებოდა პირველი საათი დღისა, რომ მობრძანდნენ მათი უმაღლესობა დიდი მთავრები: ალექსი ალექსანდრეს ძე და ნამესტნიკი მიხეილ ნიკოლოზის ძე ერთად მსხდომნი ეკიპაჟით, ისინი შესდგნენ ხალხს წინ შკოლის პირდაპირ ღიმილით და ხალხმა განაგრძელა ხმა მაღლა ურა!... ამ დროს სოფლის სუდია (მოსამართლე) ივანე აბერიაშვილი წარდგა წინ, მიართო პური და მარილი ფოდნოსზე დალაგებული მრავალ გვარის ყვავილების თაიგულითა და მოახსენა ამანვე გრძნობით: „კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება. ღმერთსა ვთხოვთ თქვენს მრავალჟამიერს ბედნიერებით სიცოცხლეს ჩვენდა მოწყალეთ, ღმერთმან განაძლიეროს თქვენი მეფობა ქვეყანაზე ჩვენს მფარველად და ნუგეშად."

დიდმა მთავარმა ალექსი ალექსანდრეს ძემ მოსტეხა პურს, მცირედ დააწო იგი მარილს და მიირთვა, შემდგომ უბრძანეს ორთავ ღიმილით მადლობა ჯერ რუსულად მერე ქართულად „მადლობელი, მადლობელი." შეიქმნა ერთობ მხიარულება დიდი ხალხში და ყვირილი ურაა!..... ამ ყვირილზე პატარა შეგირდების ცეკვამ დიდათ ასიამოვნა ისინი და ესრედ მხიარულთა განაგრძელეს მგზავრობა, ხალხი დამტკბარი ამ შემთხვევით წავიდ-წამოვიდა და მალე გაჩნდა დუქნებში ჩვეულებრივი სმა და შექცევა სიმღერით, სადაც ისმოდა გრძლად საამურის ხმით სიტყვები ესე:

ვის მოველოდით მობრძანდა,
შენ გულო გამხიარულდი,
ბულო ძალგულო, ერთგულო,
ვის შესტრფი, მასვე მონებდე.

ხიდისთავში მცხოვრებელნი ირიცხებიან უკანასკნელი კამერალიის აღწერით სახელმწიფო გლეხნი ოთხმოცდა რვა კვამლი, საეკკლესიონი ოცდა ჩვიდმეტი, ახლად განთავისუფლებულნი მებატონეთაგან ოცდა ექვსი; სულ ას ორმოცდა თერთმეტი კვამლი. ამათი გარდასახადი საკვამლო ფოშტის ფული, ანუ ზემსკის პოვინოსტი, ეგრეთვე ეტაპის ურმებისა და გზის ურმებისა მოკრეფილა წარსულს 1867-ს წლისა გორის უეზდის ხაზინაში შესატანად ას ორმოცდა შვიდი თუმანი სამი მანეთი და ხუთი შაური, როგორც სჩანს ეს რიცხვი და რაოდენობა ხაზინისაგან მიცემული კვიტანციებიდამ და კაზონის პალატისაგან დარიგებულის ოკლადნის ლისტიდამ, ანუ წლის ხარჯის ქაღალდის ფურცლიდამ, ამაში სწერია ესრედ: „ხიდისთავში: სახელმწიფო გლეხნი 88 კვამლი, ამათი გარდასახადი ამ წლისა 1034 მან. საეკკლესიონი 37. ამათი გარდასახადი 286 მან. 75 კაპ.; ახლად განთავისუფლებულნი 26. ამათი გარდასახადი 152 მან. 50 კაპ.; სულ 1473 ან 25 კაპ. ამ ფულში არის შერიცხული ეტაპის სახლებისა, ურმების შესანახავათაო კვამლზე 78 კაპეიკი მოკრეფილი და გზების მუშებისათვის კვამლზედ 72 კაპეიკიო. გარდა ამისა ლალოდალის მილიციისათვის მოკრეფილა ექვსი თუმანი, გასულა ურმების ბეგარა და თავ კაცათ მუშა სხვა და სხვა საჭიროებისათვის ფასით და უფასოთ უანგარიშოთ.

ამ სოფელშია ორი შტატის ეკკლესია მართლ-მადიდებელის სარწმუნოებისა, ორი შტატის მღვდელნი აქაური მცხოვრებელნივე თავის პრიჩეტნიკებით და მთავრით, აქავე სცხოვრებენ ოთხი კვამლი აზნაური შვილები მცირე მებატონენი. აქ არის ტამოჟნის პოსტი, რუსული ჩარხისა და ქართული წისქვილები ცამეტი მიკიტნის დუქნები, ერთი ფურნე, სახაბაზო, ხუთი ოტკის ზაოდი, ას ოცი დღისა მეტი ყურძნის ვენახები ხეხილიანი; აქ ღვინოები ისყიდება ტკბილი ყოველთვის ხუთ მანეთათ კოკა, კიდევ მეტად და არა ნაკლებ, ეგრეთვე ღვინო ექვსიდამ ერთ თუმნ... მდინ; კოკის თუმცა ანგარიშობენ დაწესებულ თორმეტ თუნგსა, მაგრამ აწყავში პირობ... დადებული, ზოგი აიწყავს ოც ბაზრის თუნ... ერთ კოკად.

ეს სოფელი იყო უწინ საბატონი შვილ... მეფის ძის ფარნაოზის საუფლისწულო, რო... გორც იტყვიან აქაურნი მოხუცნი; ახლა არ... გორელების შესაქცევარი. თითქმის ყოველ შეძლებელს გორში მცხოვრებელს დავაჭარ... აქვთ აქა ნასყიდი და დაგირავებული ვ... ნახები, შიგ მარნები და ოთახები სოფელშ... ცოლშვილით დროს გასატარებლად. ჰა... აქვს მრთელი; წყაროები ცივი, გემოიანი, მდ... ნარე წყლები მტკვარი და ტანა კალმახიან... ყოველ მხარეს სასიამოვნო მისახედ-მოსახედ... აქვს. მტკვარ გაღმით ექვს ვერსზე სჩანს ისტო... რიული სიძველე: უფლის ციხის გამოქვაბუ... ლები, სადაც ყოფილა ოდესმე ძველ დრო... მთელი ქალაქი უფლის ციხე, გამოკვეთილ კლდეებში, როგორც მოგვითხრობს ამ... ქართლის ცხოვრება და ვახუშტის გეოგრა... ფიული აღწერა; დღესაც კი განსაცვიფრებელ სანახავია იქ დიდი დარბაზი, ანუ საერო პალ... ტი მაღალ კლდეში გამოჭრილი, ხელოვნებით წყლის გზა, გვირაბი, ჩაკიბული და სხვა რამ... დენიმე სადგომები, გაღმოღმით სჩანან სხვა... სხვა გვარი ტყით დაბურვილნი ხეობებ... ციხე შენობა და ძველი ეკკლესიები მთებზე ამისთვის უთქვამთ ძველად (легенды) „ხიდი... თაო შემკობილო, წინ მინდორო, უკან ტყეო... ამ სოფელს ჰყოფს ორ უბნათ დიდი შა... გზა ფოშტისა და რაოდენიმე ხიდისთავის ვ... ნახების ბოლო, სამხრეთის მხარეს მთის ფ... რდობზე გაგრძელებულს ვენახებით ეწოდე... „ოხერა" და ჩრდილოეთის მხარეს ვენახე... შუა ხიდისთავი, სადაცა გაიჭრა წინ ქალა... რკინის გზა. აქაურნი მისდევენ მხოლო... ხვნა თესვას და ვენახების მუშაობას, მამულ... ზედ ვიწროთ არიან, წლის მოსავალია საშ... ალო, პური და ღვინო ნაქები.

დიმ. მელვინეთხუცესოვი.

24 ივლისს 1868.

აბრეშუმის ჭიის ავათმყოფო... ბის თაობაზე გამოძიება.

(„კავკაზი" N 81)

ახლანდელი აბრეშუმის ავადმყოფობა ყვ...

ეროვნული

ლაზე პირველათ ფრანციაში შენიშნეს ათას რვაას ორმოცდა შვიდს წელს. ჭიის ავადმყოფობა თან და თან გავრცელდა და მოეფინა მთელს სახელმწიფოში. ოდესმე ფრანციაში, ძალიან გაძლიერებული მოყვანა აბრეშუმისა ახლა სრულებით ჩამქრალია. რაც ხუთმეტის წლის წინათ მოდიოდა, ახლა იმის მეექვსედი აბრეშუმიც აღარ მოდის. ათას რვაას სამოცდა ხუთს წელში აბრეშუმის პარკი ოთხ მილიონ კილომეტრის მეტი არ მოდიოდა. ათას რვაას ორმოცდა ცამეტს წელს კიდევ მეტი მოდიოდა? ასე რომ ოცდა ექვს მილიონ კილომეტრამდის ადიოდა. ჭიის ავათმყოფობას ათასი მილიონი ფრანკი ზარალი მიუცია ფრანციისათვის. მარტო ჭიის თესლის დაბარებაზე წინა წლებში დახარჯულა ოცდა ათი მილიონი ფრანკი. აბრეშუმის საქონლის ქარხანებმა ძალიან აკლო კეთება აბრეშუმეულისა და ფასმაც იმდენათ იმატა. ამის გამო მუშის ქირამაც ძალიან აკლო, ასე რომ ლიონში, საცა უფრო ბევრი აბრეშუმის ქარხანებია, მუშები ხშირად ბუნტობდენ სამუშაო ქირის მოკლებისათვის. მთავრობა ძალიან ბევრს ცდილა ამ აბრეშუმის წარმოების ასადგენათ. მაგრამ უკანასკნელს დრომდის ვერა გაუწყვია რა. თუმცა ფრანციის იმპერატრიცა ევგენია მფარველობს აბრეშუმეულობის კეთებას, მაგრამ ლიონის ძვირფასს აბრეშუმის საქონელს მაინც აღარავინ ყიდულობს.

თავდაბალმა და მომთმენმა მეცნიერებამ, ვგონებ, ამ ბოლოს დროს ნახა ისეთი საშუალება, რომელმაც იქნება მოსპოს მავნებელი ჭიის ჭირი და აბრეშუმის კეთება იქნება იმ რიგათვე გაადიდოს ფრანციაში, როგორც წინათ ყოფილა.

აბრეშუმის ჭიის ავათ-მყოფობა ახალი ამბავი არ არის, ის წინათაც ყოფილა. ერთმა ფრანცუზის სწავლულმა ამ ავათმყოფობის ნიშანი ათას რვაას ოცდა თვრამეტს წელს გამოსულს პეპელას შენიშნა. მაგრამ უწინ ეს ავათმყოფობა რაღაც მიზეზისა გამო ძალიან სუსტი იყო და ამისთვის ვერც შეემცნიათ.

აბრეშუმის მოყვანა ფრანციაში, რომ განვიხილოთ ძველი დროდგან მოკიდებული, ხშირად შევხვდება იმისთანა წლები, როცა ძალიან დიდი ზარალი მისცემია ხოლმე იმით მთელს სახელმწიფოს. ბუასს დე-სოვაჟი ამტკიცებს, რომ ათასს რვაას ორმოცდა ათს წელს ლანგედოკას მაზრის მცხოვრებლები იმდენათ გაჯავრებულნი იყვნენ აბრეშუმის ავათმყოფობისა გამო, რომ მოჰყვნენ და სულ ერთიანათ თუთის ხეების შემუსვრა უნდოდათ. ამ მაზრის უფროსმა გამოსცა სასტიკი ბრძანება, რომ არამცა და არამც თუთის ხე აღარავინ მოსჭრასო და ძლივს იმან შეაჩერა გაბრაზებული ხალხი.

რაკი დარწმუნდნენ, რომ ჭიის ავათმყოფობა ჩამომავლობა არისო, მაშინვე დაიწყეს თესლის მოტანა იმ ქვეყნებიდგან საცა ეს ავათმყოფობა არ იყო გავრცელებული. ჯერ იტალიიდგან მიჰქონდათ, შემდეგ ისპანიიდგან, ჩვენი ქვეყნიდგან და ბოლოს იაპონიიდგან და ჩინეთიდგან. ყველა მიხვდება თუ რა ძვირი იქნებოდა ამ გაშორებულ ქვეყნებიდგან ჭიის თესლის მოტანა და ან̃ რამდენი წვალება უნდა. ახლა ერთი იაპონიის ქვეყანაა განთავისუფლებული ამა ავათმყოფობისაგან, მაგრამ ესეც საფიქრელი იყო, ვაი თუ არც იმ დაშორებულს ქვეყანას ასცილებოდა ჭიის-ავათმყოფობა. მართლაც სწავლულებმა რომ დაწვრილებით გაარჩიეს იაპონიიდგან მოტანილი თესლი, დარწმუნდნენ, რომ იქაური თესლიც დაზიანებული ყოფილა, ასე რომ მეორეთ მოსავალში იაპონელი ჭიის თესლი ფრანცუზულ ჭიის თესლსავით წახდა.

კავკასიაში ძალიან გავრცელდა აბრეშუმის კეთება, ამიტომ რომ საზღვარ გარეთლები ერთობ ბევრს აბრეშუმს ითხოვენ, როგორც პარკებათ, ისე ძაფათ. ამის შესაფერათ აბრეშუმის პარკი ამ ჟამათ წინა წლებზე ათჯერ მეტი გააქვთ იმ ქვეყნებში ჩვენი მხრიდგან.

ათას რვაას ორმოცდა ათს წელს სამასი ათასი მანეთის მეტი არ გაზიდულა საზღვარს გარეთ, 1864 წელს კი 3 მილიონი მანეთის პარკი გაიტანეს. ამასთანავე აბრეშუმის თესლის გაყიდვამაც იმატა. ამ ოთხის წლის წინათ სამი მილიონი მანეთის მეტის გაიყიდა. მარტო ნუხის მაზრაში ამ ორის წლის წინათ ყოველ წლობით მიდიოდა ოთხასი ათასი ფუთი აბრეშუმის პარკი, რომელიც რვა მილიონ მანეთზე მეტად იყიდებოდა ხოლმე. საზღვარს გარეთის მეაბრეშუმეები რომ დაეკმაყოფილებინათ, დაიწყეს იტალიიდგან მოტანილის თესლის გამოყვანა. ეჭვი არ არის, რომ იტალიელ აბრეშუმის თესლი წინათვე დაზარალებული იყო და ამის გამო ამ ორის წლის წინათ მთელს კავკასიაში ჭიის ავათმყოფობა ერთბაშათ გაჩნდა და [illegible] მოეფინა. იმ წლების ცუდს ჰავასაც, რასაკვირველია, კარგი გავლენა არ ექნებოდა. ზაქათალის მაზრაში, თითქმის მთელს ნუხის უეზდში და ჯევანშირის ჭალებში, მტკვრის ნაპირებზე მდებარე სოფლებში და ზოგგან შემახიის უეზდშიაც ერთბაშათ მოეფინა ეს ავათ-მყოფობა. ჩვენებური თესლის ჭიები უფრო არ იხოცებოდნენ, როგორც საზღვარ გარეთისა. როგორც ევროპაში, აქაც ისე მთელს მაზრებში, საცა ჭიის ავათმყოფობა იყო მოფენილი, გამოირჩეოდნენ ზოგი ერთი ალაგები სხვებზე უფრო მაღლობი. მაგალითად საინგილოში, ელისოში, მახმედ-ალამ სრულებით მრთელი უზიან̃ო თესლი მოიყვანა. ეს ადგილი საკმაოთ ამაღლებულია ზღვის პირზე და მკეთებელიც დიდს ყურადღებას აქცევდა ჭიებს, რომ წმინდათ და ფაქიზათ ყოფილიყვნენ. კავკასიაში ჭიის ავათმყოფობა იმ ნაირია, როგორც ევროპაში. ამას ეძახიან გატტინას. თესლი ძალიან გალაყებულია. ზირვანქა თესლში რომ ნახევარ გირვანქა ჭია გამოვიდეს ისიც დიდია.

ყოველ კანის გამოცვლაზე ჭიები თან და თან იხოცებიან; კანის გამოცვლის შემდეგ ჭიას მადა არა აქვს; მესამე კანის გამოცვლაზე მაინც მომეტებულათ იხოცება: ჭიები ყოველ დღე სივდებიან, ტანი რაღაც ყვითელი სითხით აევსებათ, გეგონებათ, თითქოს სიყვითლე დამართვიაო. ჭია დაზანტებულია, უსიცოცხლო და მოუძლურებული, ისე რომ მეტი აღარ შეიძლება. ამისთანა ჭიები ცოცხზე აღარ ადიან და იქვე თუთის ღერებზე იხოცებიან; ზოგი აცოცდებოდნენ და ღონე რომ აღარ ჰქონდათ, ჩამოვარდებოდნენ. რომელიც ავათმყოფი იყო, თხელს და გამოუდეგარს პარკს იკეთებდა ზოგი თვითონვე პარკში გამოიხრჩობოდა და იმას შავი სითხით გაავსებდა; ამისთანა პარკი ამოსახვევათ სრულებით არ ვარგოდა. ავათმყოფ ჭიის პარკიდგან გამოდიოდა პეპელა დაუსრულებელი, მძიმე, ძლივს ინძრეოდა, თითქოს ფრთები შეკვეცილი ჰქონოდესთ და ზურგზე შავი ლაქები გადუყვებოდათ. ძნელათ პეპლაობდნენ. ზოგი როგორც კი პარკიდგან გამოვიდოდა, მაშინვე იხოცებოდა. ზოგი პარკი რჩებოდა გაურღვეველი და პეპელა ველარ იძლებდა პარკიდგან გამოსვლას; ისე რომ საცა ავათმყოფობა ძალიან მოფენილი იყო,

ერთ ფუთ პარკიდგან რომ გირვანქა თესლი გამოსულიყო, კიდეე კარგი იქნებოდა. ერთ ფუთში, თუ პარკი ავათ მყოფი არ არის, ორ გირვანქა ნახევარი მაინც უნდა გამოვიდეს. მამალი პეპელები უფრო გამოდიოდნენ დედალზე.

(შემდეგი იქნება).

საოჯახო ცნობები.

ფრანცუზები სადიდხნოდ ამ ოსტატობით ინახავენ ყურძენს. როდესაც ჯერ სრულად არ არის დამწიფებული ყურძენი, ჰკრეფენ მტევნებს და მაშინვე ავლებენ იმათ კირ-წყალში; ეს კირი და წყალი იმ ზომით უნდა იყოს ერმანეთში არეული, რომ თხლად მოდულებული თათარის სისქე ჰქონდეს. ამ გვარ კირში ამოვლებულ ყურძენს ეკერება ზევიდგან კირის �c, და ზედ ახმება; ეს გამხმარი კირის ქერქი ჰაერს აღარ უშვებს ყურძნამდის და ამ ნაირად ლპობას არიდებს. როდესაც ამ გვარი შენახული ყურძენი ჰსურთ მიირთვან ან მიართვან ვისმეს — მაშინ მტევნებს ცხელ წყალში ამოავლებენ ხოლმე; ცხელი წყალი ყურძენს მსწრაფლად აცლის კირს ქერქს, და როცა ამ გვარად ირეცხება ყურძენი, ამბობენ, ახალი მოკრეფილისგან თითქმის არაფრით არ გაირჩევაო.

დამპალი კარტოფილი რაში არის გამოსადეგი. ჩვენ ვიცით, რაკი კარტოფილი ცოტაოდნად დაჭკნება, ჭაონიათ, რომ აღარაფრის გამოსადეგია, და, რასაკვირველია, ჭყრიან გამოუყენებლად. ერთი ნემეცი აგრონომი (მსწავლული მეურნე) სწერს ერთ ნემეცურ სამეურნეო გაზეთში, რომ რაც უნდა ძალიან დალპესო კარტოფილი, მაინც იმაში მყოფი სახამებელი უვნებელად რჩებაო; ამისგამო დამპალი კარტოფილი არაოდეს არ უნდა გადაყარონო, არამედ უნდა თხლად გაფინონ და გაშრონო; ამ გვარად გამშრალი დამპალი კარტოფილი სახამებლის გასაკეთებლათაც ივარგებს და საქონლის საჭმელათაცაო. ეს უთუოდ მართალი უნდა იყოს, რადგან ამ მეცნიერი მეურნის გარდა სხვაგანაც შეუმცნევიათ, რომ დამპალ კარტოფილში სახამებლის ნაწილები უვნებელად ყოფილა. ამის დასამტკიცებლად, სხვათა შორის, ერთ შემთხვევას მოვიყვანთ, რომელიც ამტკიცებს, რომ კარტოფილში სახამებელი არაოდეს არა ხდება. რუსეთის დასავლეთი გუბერნიების მოსახლეებს თურმე ისეთი ჩვეულება ჰქონდათ, რომ როცა კარტოფილი დაულპებოდათ და წაუხდებოდათ არ კი გადაჭყრიდნენ მიწაზედ (ზეზე), არამედ ორმოს ამოსთხრიდნენ და შიგ ჩაჰმარხავდნენ ხოლმე. ერთი ამ ორმოთაგანი დამარხვის შემდეგ რვა წლის უკან ვიდასაც შემთხვევით გაუქეია და შიგ უპოვნია ფქვილის მსგავსი თეთრი ნივთიერება. ეს ფქვილი უცდიათ, გამოუცხვიათ პურივით და უნახავთ, რომ შემრგოც და გემრელიც ყოფილა; ამას შემდეგ სხვა იმისთანა ორმოებიც გაუქექიათ, თხუთმეტი და ოცი წლის წინ დამარხული, და იქაც აგრეთვე ამისთანა კარგი კარტოფილის ფქვილი უპოვნიათ. ეს შემთხვევა იმას აჩვენებს, რომ, რაცუნდა წამხდარი იყოს კარტოფილი, მაინც სახამებელი იმაში საღად ინახება, და მაშასადამე სახით დამპალი და წამხდარი კარტოფილი ოჯახობაში მაინც გამოიყენება, თუ ყაირათიანი პატრონი შეჰხვდა.

საქონლის ჯიშის გაუკეთესება

კარგი მოელის შემწეობით.

(გაგრძელება)

ვისაც თავის საქონლის ჯიშის გაუკეთესება უნდა, ის ყოველთვის ყურს უნდა უგდებდეს ხბორების კარგა მყოფობას და ცდილობდეს, რომ ხბორებს ისეთი ავადმყოფობა არა დაემართოსთ რა, რომელიც იმათ ღონეს აცლის და აფუჭებს, და თუ დაემართათ — მალე უშველოს. ყველაზე ცუდი ავათმყოფობა, ღონე გამომცლელი ხბორებისათვის არის მუცელში ყანა. ყველა საქონლის პატრონს ნაცადი ექნება, რომ ეს ავად-მყოფობა დიდი მტერია ხბორებისა, ძალიან აფუჭებს იმათ და ბევრს კიდეც ჰხოცავს. მუცელში ყანის მიზეზი ის არის, რომ ხბორებს კუჭში სიმჟავეები უბევრდება; ეს კუჭის სიმჟავეების გამრავლება ხბორებს ადრეე შეაწუხებს ხოლმე, ასე რომ ყანა მერე აჩნდებათ; მაშინ ხბორები თავისთავად ეძებენ თავიანთთვის წამალს: ისინი კედლებს დაუწყებენ ხოლმე ლოკვას, თუ გაჯით ან კირით გალესილია, აგრეთვე შარდიან ქვებს და სხვ. როცა ხბორებს შეატყო, ეს კედლების და შარდიანი ქვების ლოკვა, მაშინ ახურში (სადაც საჭმელს უყრიან) საჭმელთან რამდენიმე წვრილი ნამტვრევი მელი (თეთრი კოშტ-კოშტი მიწა, მეწვრიმნები ჰყიდიან — მელს ეძახიან) დაუდგა ჩაუყარონ. ხან და ხან მოხდება ხოლმე, რომ ის მელი ახურში რამდენიმე თვეს დარჩება, მაგრამ შემდეგ ხბო დაუწყებს ჭამას და რამდენსამე დღეს სულ გაათავებს ხოლმე. მელი ძალიან კარგი წამალია იმისთვის, რომ ყანა არ შეეყაროს ხბორებს; რაც კუჭში მეტი სიმჟავეებია სულ აუქმებს და ყანას აღარ ჰმართებს ხბორებს.

წარსულ ფურცელში მოხსენებული ნემეცი-მებატონე, რომელმაც თავისი უხეირო ჯიშის საქონელი რამდენსამე წელიწადში ისე გააუკეთესა, რომ იმისთანა ფურები არაევისა ჰყვანდა ქვეყანაზე, — გარდა სელის თესლისა და მელის ჭმევისა, დეკეულებს აკრეჭინებდა ხოლმე და ახალ მოგებულ ფურებს კი კამის ჩაის ასმევდა ხოლმე.

ახალი ამბავი არ არის, რომ მუშა საქონელსა და საკლავს ჭკრეჭენ ხოლმე იმ ქვეყნებში, სადაც საქონლის მოელა რიგიან გზაზედ არის დამდგარი. ეხენებსაც ბევრგან გაჰპარსავენ ხოლმე შემოდგომაზედ, იმიტომ რომ საზამთროდ ამოსულმა სქელმა ბალანმა ოფლი არ დაუყენოს და ამით ავად არ გახდეს ცხენი. აგრეთვე საჭიროდ რაცხავდენენ საკლავი საქონლის გაკრეჭასაც; ბევრგან კიდეც დარწმუნდნენ, რომ გაკრეჭილი საკლავი საქონელი უფრო მალე სუქდება, გაუკრეჭავზედ.

სხვა რომ არა იყოსრა ბალან გაკრეჭილი საქონელი უფრო ადვილად შეინახება სუფთად, და რამდენისც სუფთად იქნება საქონლის კანი, იმდენი უფრო ადვილად გამოუვა ოფლი, რომელსაც ტანიდგან ცუდი, ურგები ნივთები გამოაქვს; ერთი სიტყვით გაკრეჭილი საქონელი უფრო სუფთათა და საღათ შეინახება, გაუკრეჭავზედ. შრანცუზები ამბობენ: კარგად დაურეცხილი და დაწმენდილი ცხენი, რომ არა ეჭაშმარა, მაინც ნახევარზე გამაძღარიაო. თუმცა ეს სიტყვები ნამდვილი ჭეშმარიტება არ არის, მაგრამ მაინც ცოტაოდენი სიმართლე აქვს; მართლაც რომ საქონლის სუფთად შენახვა ძალიან საჭირო და სასარგებლოა ოჯახობისთვის. რაღა თქმა უნდა, რომ კრეჭა წვრილ საქონელს უფრო უჭირს, ვიდრე მსხვილს, რადგან იმათ უფრო უმუშავებს კანი (ტანიდგან ცუდ ნაწილებს და სხვ. ჭყრის). ვიდრე მოზდილებს. ბაკრეჭა ძვირად არა ჯდება, —

ერთი დედაკაცი, ცოტა ხერხიანიც თუა, დღეში ოთხ სულს გაჰკრეჭს. გაკრეჭის სარგებლობას მაშინვე შეატყობს ყველა: გაკრეჭილ საქონელს მადაც და წონაც ემატება.

კამის ჩაის სარგებლობაზედ ახალი მოგებული ფურებისათვის, უეჭველია, არავინ არ იქნება ეჭვში; გერმანიაში (სანემეცეთში) აქიმები ბევრჯერ რძე ნაკლებ მაწოვარ ქალებსაც ურჩევენ ხოლმე კამის ჩაის სმას. (ჩვენშიაც, როგორც ერთი—ორიოდე გვინახავს, ვგონებთ, ხმარობენ კამის ჩაის რძენაკლები მაწოვარი ქალები).

კამა ძალიან აძლიერებს სხეულში სარძევე იარაღების მუშაობას და რძეს ამის გამო ბევრს ამზადებინებს. იმ ფურებს რომ დაალევინონ კამის ჩაი, რომელთაც რძე მოჰკლებია სრულად მოუწველელობისაგან, მაშინვე უწინდებულად მოემატებათ რძე და კიდეც გადაჭარბებათ უწინდებულზე.

კამის ჩაის მოსამზადებელად უნდა აიღონ თხუთმეტი მისხალი კამა, ზედ დაასხან ორი დიდი სტაქნის ტოლა წყალი, დადგან ხუთიოდე წამს ისე და შემდეგ გაწურონ. ყოველთვის თბილი უნდა დაალევინონ, ბოთლით, როგორც წამალს ჩაასხამენ ხოლმე—ისე. უფრო ბევრჯერ ამ კამის ჩაის ხბოს მოგების შემდეგ ორ-სამ დღეს ასმევენ ფურს, დღეში სამჯერ, ჭმევის წინ.

როგორც ნაცადია, კამის ჩაი არა თუ მარტო დროებით უმატებს რძეს ფურებს, არამედ სადიდხნოთაც, ასე რომ ამ ნაირად რძის მომატება ბევრჯერ სამკვიდრო (საშვილისშვილო) თვისებად გადაექცევათ ხოლმე. ამ საშუალებით (კამის ჩაით) ზევით ნათქვამს ნემეცის მებატონეს იქამდის მიუღწევია, რომ თავის უხეირო და რძე ნაკლები ფურებისაგან მშვენიერი თვისების ფურები დაუზდია,—რომელნიც არა თუ რძეს უხვად იწველიან, არამედ დიდხანსაც, ასე რომ იმის ფურების უმეტესი ნაწილი თვით ხბოს მოგებამდის იწველელება და ამით არა აკლდებარა ფურებს. ამ რძის სიუხვეს ის მებატონე კამის ჩაის აბრალებს და ამასთან კარგ, რიგზე ჭმევასა და რიგიან მოვლას. ის სწორეთ ესრეც უნდა იყოს: რამდენიც ფური კარგ საჭმელსა სჭამს და სამყოფს, იმდენი იმის სხეულში ბევრი სარძეო მასალა იქნება—რძის გასაკეთებელი; აგრეთვე რამდენიც ფურის სხეულში რძის მომამზადებელი იარაღები ღონიერები და საღები იქნებიან, იმდენი რძესაც კარგა და მალე მოამზადებენ. მაშასადამე უფრო მომატებულად საჭმელზე, მოვლაზე და ფურის სისაღეზე არის დამოკიდებული რძის სიუხვე.

ბოლოს ისიც უნდა ვსთქვათ, რომ ის ნემეცის მებატონე სხვა განსაკუთრებით მოვლას არა საჭიროებს თავის საქონლისათვის; მხოლოდ ეს კია, რომ სელის თესლს ბევრს ახმარიებს, იმდენს ახმარებს, რამდენიც იმის აზრით საკმაო იქნება, რომ მოწველილი რძისაგან დაკლებული სიმსუქნე მიუმატოს ფურს. ჩვენ რომ იმის უბადლო შავ ფურზე ვთქვით, იმ ფურს ის აძლევდა დღეში რვა გირვანქა სელის თესლს, მაგრამ იმის ნაცვლად ის ფურიც, ხბოს მოგების შემდეგ ოთხ თვეს უკანაც დღეში ოთხ გირვანქა კარაქს აძლევდა პატრონს.

ძალიან სანატრელია, რომ ჩვენებურმა საქონლის პატრონებმაც მიჰბაძონ ზევით ნათქვამ ნემეცის მებატონეს. უეჭველია, რომ ყველა საქონლის პატრონი, თუ იმისავით ბეჯითად მოიქცა საქონლის ჭმევასა და მოვლაში—ყოველთვის მიაღწევს თავის მიზანს, ესე იგი თავის საქონლის ჯიშს უთუოდ გააუკეთესებს. რაღა ჩიჩინი უნდა, რომ ისეთი ფურები კარგია, რომელიც დღეში ოთხ გირვანქა კარაქს აძლევს პატრონს. ვისაც ამ გვარი ფურების ყოლა სურს, იმან საქონლის მოვლა და კარგი შენახვაც უნდა ისურვოს. ამ ნაირად საქონლის გაჯიშიანებისათვის შრომა და ხარჯიც არ უნდა დაიშუროს პატრონმა, რადგან „რასაც არ დავთესთ, იმას ვერც მოვმკით“. ერთი გასაჭირი აქ საქონლის პატრონისთვის სელის შოვნაა. ამის შოვნაც ადვილია, თუ მოინდომა. ჩვენშიაც ძალიან კარგა მოვა სელი, თუ კი დასთესენ. მაშასადამე ყველა საქონლის პატრონს შეუძლიან ყველა საჭმელი საქონლისათვის თითონ მოიყვანოს და იაფად დაისვას. ამასთან ისიც უნდა ვსთქვათ, რომ აქ აწერილი საშუალება ძალიან ადვილი საშუალებაა ჯიშის გასაუმჯობინებლად და ძალიან საიმედოც. აქ „სათუო“ თითქმის არა არისრა.

ა ვ ა ზ ა კ ი   ხ ო ზ ე.

(ნამდვილი მოთხრობა.)

ჩყიე-სა წელსა, ერთს სიცხიან საღამოს დროს, მოხუცებული მღვდელი ერთის სოფლის ეკკლესიისა, მიდიოდა დაღალული თავის საწყალს ქოხში, სადაცა ცხოვრობდა სათნო და კეთილი სამოცდა ათის წლის ცოლი მარგარიტა. ისპანიაში, მართლა, იშვიათი არ არის სილარიბე და ღარიბი სახლები, მაგრამ მღვდლის საწყალს ქოხში უფლებდა რაღაც საკუთარი სილარიბე, და სურვილი, რომ ეჩვენებინათ თავი შეძლებულად, უფრო ცხადად წარმოადგენდა სიშიშვლეს იმათის კედლებისას და სილარიბეს სახლის მორთულობისას. მარგარიტამ მოუმზადა მღვდელსა ვახშმათ ერთი ჯამი წვნიანი საჭმელი; ეს იყო გადანარჩენი სადილისა, სხვა-რიგ საჭმელად გადაკეთებული, ძლიერ ოსტატურად; მღვდელმა ყნოსვით იგრძნო სუნი იმ წვნიანისა და სთქვა: კურთხეულ არს სახელი შენი უფალო! მერე მიუბრუნდა და ცოლს უთხრა: მარგარიტავ! აი ამ წვნიანზე მე ნერწყვი მომდის პირში. მერე მიუბრუნდა უცნობს კაცსა და უთხრა: გეფიცები შენ წმინდას პეტრეს, რომ სულ მთელი ლოცვები გადაგვკითხნა, ძნელად იპოვნიდი ამისთანა ვახშამსა. სახემ მარგარიტასამ მიიღო რაღაც ნაირი გამოხატულება, როდესაც დაინახა უცნობი კაცი შესული მღვდელთან. თვალი იმისი, რომლითაც გარდახედა უკმაყოფილოს სახით მოულოდნელს სტუმარსა, გაჩერდა ბოლოს მღვდელზე, რომელმაც დახუჭა თვალი, და კრთომით ბავშვისა, რომელსაც ეშინიან მამისა, სთქვა ჩუმათ ბუტბუტით:

— სადაც ორი სჭამს პურსა, იქ მესამეც გაძღება; მეორეც ესა, მე არა მგონია, რომ შენც თანახმა გამხდარიყავ ამაზედ, რომ მე ეს ქრისტიანი გამეშვა კარზედ ორის დღის უჭმელი, რომელიც, იქნება შიმშილით მომკვდარიყო. ღვთის მშობელო ქალწულო! წარმოსთქვა ბებერმა ქალმა, ეს როგორი ქრისტიანია; ეს უფრო ჰგავს ავაზაკსა, ვინემ ქრისტიანსა,—სთქვა ესე და ბუტბუტით გავიდა ოთახიდამ.

ამ დროს სტუმარი მღვდლისა იდგა კარებში უძრავად, ის იყო მაღალის ტანისა, ჩაცმული თითქმის ძაძებით. შავი, როგორც კუპრი, თმა, ბრიალა თვალები და გრძელი მისი თოფი, რომელიც ხელში ეჭირა, ცხადათ გაჩვენებდათ, რომ კარგ კაცს არა ჰგვანდა, და ეჭვში შეგიყვანდათ. ნება მომეცით გაგშორდეთ, მღვდელო, უთხრა ბოლოს უცნობმა.

მღვდელმა გაუქნია უარის ყოფის თავი და სთქვა ვინც ერთხელ შემოვა ჩემს სართულს

ქვეშ, ის აქედამ აღარ იქნება არაოდეს გაგდებული, და არც არის ის ტვირთი ჩემი; ესრეთი არის ჩემის ცხოვრებისა კანონი. გთხოვთ მიაყუდოთ ეგ თქვენი თოფი კუთხეში, მერე ვახსენოთ ღმერთი და დავსხდეთ ვახშმათა.

— უკაცრავად, მიუგო სტუმარმა; ანდაზაა, რომ ორი მეგობარი შეადგენს ერთს პირსაო და ამისათვის მე არაოდეს ხელიდამ არსად გაუშვებ ჩემს თოფსა; ეს არის ჩემი პირველი მეგობარი; დაე, ხელში მეჭიროს ეს თოფი, ამიტომ რომ თუმცა თქვენ განაგრძობთ მაგ სტუმართ მოყვარეობასა და მეგობრულად გამაცილებთ მასპინძლობის შემდგომ; მაგრამ არიან სხვანი მრავალნი, რომელნიც, თუ ხელში ჩაუვარდი, შემიკვრენ ხელფეხსა, და იფიქრეთ რა საჭირო იქნება ჩემთვის მაშინ ეს ჩემი განუშორებელი მეგობარი.

— აი, ეხლა კი თქვენი სადღეგრძელო იყოს, უთხრა მღვდელს, გამოსცალა რა სტაქანი ღვინით სავსე.

მღვდელს წმინდის პეტრესას ჰქონდა ძალიან კარგი მადა, მაგრამ ისიც განაცვიფრა სიხარბემ სტუმრისამ, რომელმაც ერთს წამში, არა თუ შეხვრიპა მთელი ჯამი წვნიანისა და, აღარც თუ გაუშვა რა ერთის დიდის პურისა, რომელიც აიწონდა ათს გირვანქას და იმ დროს წამ და უწუმ იყურებოდა ის აქეთ იქით, თრთოდა მცირედ ხმიანობაზედ. მცირე ხანს შემდგომ უცებ ქარმა მიარახუნა კარები, და მაშინ ის წამოხტა ზეზედ და მოიმზადა თოფი. როდესაც მოეგო ამ უცების შეშინებისაგან, დაჯდა იქვე და განაგრძო მადიანი პურის ჭამა.

— ახლა კი, სთქვა ბოლოს, საჭმლით პირსავსემ, გთხოვთ, ამ კეთილ-მოქმედებას დაუმატოთ ერთიცა: მე ვარ დაჭრილი შიგ ბარძაყში, და აი რვა დღეა, რაც ჩემი წყლულება შეუხვეველი მაქვს. მამეცით რამე ძველი მჭვარი და მაშინ ყოვლის შეწუხებისაგან განგათავისუფლებთ.

— მე სრულებით არა ვცდილობ შენს თავიდამ მოშორებას, მიუგო მას მღვდელმა; და რაც შეეხება შენს დაჭრილობას, აი რას გეტყვი: მე თვითონ ვიცი მცირედი ექიმობა, და მაშასადამე არ მიგახწევინებ არც ხამ სოფლის დალაქამდის და არც ცუდ ჩვრებს გახმარებინებ; აი, თქვენ ეხლავ ნახავთ ამას.

ამოიღო იმ დროს შკაფიდამ გამოკრული პარკი, რომელშიაც ჰქონდა აფთეკა: მერეგადიკეცა ყურთმაჯები დ♦ შეუდგა აქიმის ვალდებულების, აღსრულებასა. დაჭრილობა აღმოჩნდა მართლა ძლიერ ღრმა; ბარძაყი სრულებით გახვრეტილი ჰქონდა ტყვიით, ასე რომ საკუთარი ძალა და მხნეობა საჭირო იყო, რომ ისე სულგრძელებით მოეთმინა ის წყლულება, როგორც ის ითმენდა. როდესაც დაასრულა შეხვევა უთხრა მღვდელმა: თქვენი წასვლა ამაღამ არ შეიძლება, თქვენ უნდა ეს ღამე გაათიოთ აქა; ეს მცირეთ გაგამაგრებსთ თქვენ, შეამცირებს ანთებას და დააცხრობს სიმსივნეს.

— არა, მიუგო მსწრაფლად სტუმარმა, მე უთუოდ უნდა წავიდე დღესვე, ამავე წამში; არიან იმ გვარნი პირნი, რომელნიც მიმელიან მოუთმენლად, სთქვა ამოოხვრით; არიან იმისთანანიც, რომელნიც მეძებენ მე, სთქვა ეს კი რაღაც მხეცებრივის მღიმვარებით. ვნახოთ! აბა, რა ჰქენით? დაასრულეთ შეხვევა ჩემის დაჭრილობისა? კარგი! მე ეხლა ისრე ვგრძნობ თავსა, თითქო დაჭრილიც არ ვიყო; ცოტა პური თანაც გამატანე და გამოგეთხოვებით კიდეც—აი ერთი ოქროც თქვენი ვახშმის ფასი. მშვიდობით!

მღვდელმა გადაუგდო უკანვე ოქრო უკმაყოფილებით და უთხრა: მე ტრახტირჩიკი არ გახლავარ, უფალო, და ჩემს სტუმართ მოყვარებას ფასად არა ვყიდი.

— ნება თქვენია, უთხრა სტუმარმა, ჩაიდო ოქრო ისევ ქისაში, ამოიღო იღლიაში დიდი პური, რომელიც მარგარიტამ შემოუტანა, გაუდგა გზას წამოსადეგი კაცი, და დაიმალა ბოლოს ბუჩქნარში, რომელიც გარშემორტყმული ჰქონდა მღვდლის ქოხსა.

ერთის საათის შემდგომ მღვდელმა გაიგონა თოფის ხმა და ამ დროს ისევ ის სტუმარი, დაჭრილი გულში, სისხლიანი და ფერმკრთალი, როგორც სიკვდილი, შევარდა იმისვე ოთახში.

— აი, აიღეთ ეს ფულები საჩქაროდ, უთხრა მღვდელს სტუმარმა, და იქ თხრილში შენს სახლს ახლოს... ჩემი ცოლი და შვილებიარიან! სთქვა, ესე და დაეცა, მიწაზედ.

ამ დროს მღვდლის ოთახში შემოსცვივდნენ ისპანიის ჯანდარმები, რომელთაც ხელში ეჭირათ თოფები, ზედ ფეხზედ ჩახმახ შესმულები, და სტაცეს რა დაჭრილსა ხელი, შეჰკრეს მცირედის მისის მხრით წინაალმდეგობისა, და შემდგომ მისცეს ნება მღვდელს შეეხვია იმისთვის დაჭრილობა. ძევრი ეხვეწა მღვდელი ჯანდარმებს არ წაეყვანათ ისე მძიმედ დაჭრილი და არწმუნებდა, რომ გზაში ის ხელში შემოაკვდებოდათ, მაგრამ სულ ყოველივე ეს ხვეწნა იყო ამაო: არა თუ არა გაუგონეს რა მღვდელს, ყურეშიაც არ ჩასდევს ის საწყალი მძიმეთ დაჭრილი.

— გზაში მოკვდება თოკისაგან, რომლითაც ეს შეკრულია თუ არა, სულ ერთია, უთხრეს მღვდელს გულ გრილად ჯანდარმებმა,— სვე მაგისი გარდაწყვეტილია! დასასრული მაგისი არის საშინელი, რადგან ეს არის საქვეყნო ავაზაკი ხოზე.

ხოზემ ბოლოს მადლობა შესწირა მღვდელსა; მოსთხოვა კიდევ ერთი სტაქანი წყალი და როდესაც მიიტანა ტუჩებთან წყალი, ხოზემ კიდევ რაღაც ჩასჩურჩულა ყურში მღვდელს. ხო მიხვდით? ჰკითხა ბოლოს სასიკვდინო ხმით. მღვდელმა დაუქნია თავი და შეატყობინა, რომ მიხვდა. როგორც გავიდნენ ჯანდარმები თავისის სისხლიანის საშოვრით, მღვდელმა მაშინვე ჩაიცვა ტანთა და, თუმცა მარგარიტა წარმოუდგენდა იმას საშიშრობას გზისას ღამით, მაგრამ მაინც წავიდა ის პირდაპირ იმ თხრილისაკენ, რომელიც დაუნიშნა ხოზემ და ჰპოვა იქ მკვდარი დედაკაცი, ერთი ძუძუსი და ერთი ოთხის წლის ვაჟი: ეს უკანასკნელი ანძრევდა პატარა ხელებით დედას და აღვიძებდა, ეგონა, რომ ის იყო მძინარე.

წარმოიდგინეთ განკვირვება მარგარიტასი, როდეაც დაინახა მღვდელი შემოსული ოთახში ორის პატარას ბავშვებით, რომელთა დედაც მიაბარა მიწასა.

—ღვთის გულისათვის მითხარი, რა გიქმნია ეგ, უ. მღვდელო? ჩვენ თვითონ არ ვიცით, რით უნდა ვიცხოვროთ და შენ მოგყავს კიდევ ორი სხვის შვილები; დაფიქრდი კარგად, რა უნდა უყოთ მაგათ, მოწყალებას ხომ ვერ ვითხოვთ მაგათის გულისათვის? მერე ვისი შვილები, ავაზაკისა, ბოშასი; მეორეც ესა, რომ მე დარწმუნებული ვარ ეგენი მოუნათლავიც იქნებიან.

ამ დროს ძუძუს ბავშვმა შექმნა ტირილი; აბა ახლა რა უყო მაგას, უ. მღვდელო? უთხრა კიდევ მარგარიტამ, რით უნდა გამოიზარდოს ეგ პატარა? შენ კარგად იცი, რომა ძიძის ქირაობის თავი ჩვენ არა გვაქვს, ეგ

უნდა ვზარდოთ რძითა, და იცით რა სიძნელე და რა მოუსვენებლობა მოსდევს ამასა; იცით რამდენი მძიმე ღამე მიმელის მე ამ დღიდგან მაშინ, როდესაც თქვენ იმ ღამეებს გამოიძინებთ ტკბილად; მგონია, ჯერ ექვსი თვისაც არ არის ეგ ჩჩვილი, მაგისი ბედი, რომ შინ ცოტა ძროხის რძე კიდევ მეგულება.

და უცებ, დაივიწყა რა ყოველი უკმაყოფილება, აიყვანა ხელში ბავშვი, დაუწყო კოცნა, ერთის ხელით უთბობდა რძესა და მეორეთი უყვავებდა.

სახაზინო განცხადება.

ამ წლის ოცდა ექვსს აგვისტოს (მარიამობისთვეს) თელავის უეზდის სამმართველომ დანიშნა გასყიდვა საზოგადო შევაჭრებით უძრავის ქონებისა, რომელიც ეკუთვნის თელავის მცხოვრებს ბალდასარ ადამს მამუდოვს. ეს ქონება იმყოფება თელავში და აი რადა რა არის: ერთი ხის სახლი და ორმოც მანეთად დაფასებული მიწა, რაზედაც თვითონ სახლი დგას. ვისაც სურს ამ მამულის ყიდვა, ის უნდა გამოცხადდეს დანიშნულს დღეს თელავის უეზდის სამმართველოში, საცა ნახვენ ფასზე შედგენილს სიას და ყველა ქაღალდებს, რომელნიც ამ მამულის გაყიდვას შეეხება.

—თელავის უეზდის სასამართლომ გადასწყვიტა ამ წლის ათს მარიამობისთვეს გაყიდვა ვენახისა, რომელიც მდებარებს თელავში და ეკუთვნის თელავის მცხოვრებს ირაკლი ნადიროვს. ვისაც ამ მამულის ყიდვა უნდა, ის უნდა გამოცხადდეს უეზდის სამმართველოში დანიშნულს დღეს, საცა ნახვენ ამ მამულის გაყიდვის შესახებს ქაღალდებს.

ტფილისის უეზდის სამმართველომ გადასწყვიტა გასყიდვა მამულისა, რომელიც ეკუთვნის ძმებს მიხაილს, დავითს და იოსებს სვიმონის ძეთა ხიმშიაშვილებს. ეს მამული მდებარებს ტფილისის პირველი კვარტალის პირველს ნაწილში. მამულია ერთი აგურის შენობა დუქანი სარდაფიან და მიწიანი, რომელიც სიგძით ოთხი საჟენია და სიგანით ხუთი არშინი და ათი ვერშოკი. ეს მამული ორმოცდა რვა თუმნათ არის დაფასებული. ამ მამულის გაყიდვის ვადა მომავალს სამს სეკტემბერს უნდა იყოს. ვისაც ამ მამულის ყიდვა სურს, დანიშნულს დროზე უნდა გამოცხადდეს უეზდის სამმართველოში, საცა ნახვენ ამ ქონების სავაჭრო სიას და იმის შესახებს სხვა ქაღალდებსაც.

არითმეტიკა.

რიცხვი რვა. 8.

მასწავლებელი აიღებს ხელში ღილებს და იტყვის. რამდენი ღილი დავდევ ფიცარზე?—7.— აქ ახლა რვა ღილია, მითხარი რამდენი მიუმატე? 1.—მაშ შვიდი ღილი და ერთი რამდენს შეადგენს ერთად?—დავითვალოთ.

(ღილები სათითოვოთ გადააქვთ მეორე ადგილას და ყმაწვილები ითვლიან, ერთი, ორი და სხვა რვამდის. შემდეგ მასწავლებელი თანდათან თითო-თითოთ ხელს დააფარებს ღილებს და ყმაწვილები დაიწყებენ უკუღმა თვლას რვადგან მოკიდებული ერთამდის).

რიცხვი რვა იწერება აი, ასე 8. ამ ფანჯარაში რამდენი მინაა ჩასმული? 8. (თუ თვითონ სასწავლებელში არ არის რვა მინიანი ფანჯარა, მასწავლებელმა უნდა დახატოს იგი ფიცარზე და იმით ავარჯიშოს ყმაწვილები). აქამდის რამდენი მინაა? . . . 6. რვამდის რამდენი აკლია?—მაშ 6 მინა და 2. . . . ?—თქვენთვის დაითვალეთ ის მინები, რომელზედაც მე გიჩვენოთ; რამდენი დაითვალეთ? 5.—რვამდის რამდენი უკლია?—მაშ ხუთი მინა და სამი რამდვენი იქნება?—აქამდის რამდენი მინაა? 4.—მაშ 4 და 4 რამდენსა იქმს?—ეს მითხარი, რამდენჯერ გამოვიდა რვაში ოთხოთხი?—ორჯელ ოთხი მინა რამდენია?—8. ზემოთ წყებაში რამდენი მინაა? 2.—იმაზე ქვემოთ წყებაში რამდენი მინაა?—საშუალო წყებაში რამდენიღაა?—ქვემო წყებაში?—სულ რამდენი წყება გამოვიდა ამ ფანჯარაში?—4. თითო წყებაში რამდენ-რამდენი მინაა?—ორ-ორი—მთელს ფანჯარაში რამდენჯერ ორი გამოდის?—4.-ჯერ 2. ვთქვათ. რვა—ჯელ წახვედი დუქანში და თითოჯერ თითო კალამი იყიდე; სულ რამდენი კალამი გიყიდნია?—მაშ რვაჯელ ერთი კალამი რამდენსა იქმს?

ეს მიმართობა რიცხვთა მასწავლებელმა უნდა გამოხატოს ხაზებით და დაითვალოს ხოლმე. მერმე ხაზები თითო-თითოთ უნდა წაშალოს და თქვას ხოლმე 8-დგან 1 რომ გამოვაკლო დარჩება 7; 8—2=6, 8—3=5, 8—4=4, 8—5=3 და სხვ. ვინ გამოიცნობს იმ ოთხს ცხოველს, რომელთაც 8 ფეხი აქვთ და 8 ფრთები?—მითხარი იმისთანა ოთხი ცხოველი, რომელთაც რვა რქა ჰქონდესთ?

აი რვა ცალ-ცალი კაპეიკი. იქიდგან თითო კაპეიკობით რამდენჯერ შეგიძლიან გამოაკლო?—მაშ 1 კაპეიკი 8 კაპეიკში რამდენჯერ იმყოფება?—რვა კაპეიკში რამდენი ორ კაპეიკიანი გამოვა?—მაშა 8 კაპეიკში რამდენჯერ იმყოფება 2 კაპეიკი?—4 კაპეიკი 8-ში რამდენჯერ გამოვა?—8 კაპ. 8-ში?—ვინაც 8 კაპეიკიდგან 6—დახარჯავს, იმას რამდენი დარჩება?—პეკე გაგზავნეს დუქანში 8 კაპეიკის შაქრისათვის და მისცეს ოთხი ფული, თითო ფული რამდენიანი იქნებოდა?—8 ცალ-ცალი კაპეიკი ორ ფულში გამიცვალეს, რამდენიანებს მომცემდნენ?—სამ ფულში რომ 8 კაპეიკი გავცვალო რამდენიანები მექმნება. ოთხფულში რომ გავცვალო?—5 ფულში რომ გავცვალო? და სხვ. (დაშლა ამ ფულებისა ნათლად უნდა აჩვენოს მასწავლებელმა მოწაფეს).

ეს თაბახი გაჰყავ რვა თანასწორ ნაწილათ.- ერთს ნაწილს რა ჰქვიან?—ერთი მერვედი.- თაბახში რამდენი მერვედია?—მეოთხედი რამდენიღა გამოვა?—რამდენი ნახევარი გამოვა?— ერთი მეოთხედი ერთს მერვედს შეატოლე.— ორი მერვედი—ერთს მეოთხედსა.—ოთხი მერვედი ორ მეოთხედთან და ნახევართან. ექვსი მერვედი სამ მეოთხედთან და სხვ.

ორ ჯიბეში 8 კაკალი მაქვს; თითოში რამდენია?

პოტემ ორს დას რვა ქოთანი აჩუქა, თითოს წილად რამდენი ჰხვდა?

ოთხმა ყმაწვილმა თავიანთ მშობლებიდგან რვა მტრედი მიიღეს საჩუქრათ და თანასწორათ უნდა გაეყოთ ერთმანეთში, თითოს რამდენი მტრედი ჰხვდებოდა?—ამ რიცხვის მერვედი რამდენი მტრედი იქნება?

ორმა ძმამ ხეს ქვეშ რვა ბალი ნახა, პირველს შეხვდა ყველა მარცვლების მეოთხედი და მერვედი, მეორეს რამდენი ჰხვდა?—ხუთი მარცვალი უნდა შეხვედროდა;—პირველს კი სამი მარცვალი. ერთი ვაშლი გაუყვეს 4 ყმაწვილსა; უფროსს სამი მერვედი არგეს, საშუალს ერთი მეოთხედი, უმცროსს რამდენი ერგებოდა?

| | | | | | | | =8

ეს რიცხვი მასწავლებლებმა უნდა შეადარებინოს ყმაწვილებს წინა რიცხვებთან; უნდა შეადგენინოს სქემები და ერთობრივ უნდა წააკითხოს იმათ; მერმე:

8=7+1, 6+2, 5+3, და სხვ.

$7=8-1$ და სხვ.

$8=2\times4,\ 4\times2,\ 8\times1$

$1=\frac{1}{8}\times8,\ 2=\frac{1}{4}\times8\ \ 4=\frac{1}{2}\times8$ ოთხი ერთი არის მერვედი 8-სა, ორი რის მეოთხედი რვისა. არის ნახევარი რვისა.

რიცხვი 8 შესდგება: ა) ოთხ თანასწორ ნაწილიდგან, ამიტომ რომ იმაში 2 იმყოფება 4 ჯერ: ბ) 2 თანასწორ რიცხვისაგან, რადგან 8-ში 4 ორჯერ გამოდის; გ) 2 თანასწორ ნაწილისაგან და 1 უთანასწორო ნაწილისაგან: $3+3+2$.

რიცხვთ შეზავება და ჩქარს ანგარიშში ვარჯიშობა: რომელი რიცხვი უნდა გაავარო, რომ 8 შეიქმნეს? 8 მეოთხედი რომელს რიცხვში იმყოფება სამჯერ?—რა განსხვავებაა 8-ის ნახევარსა და 6-ის ნახევარს შუა?—8-დგან 1 რამდენჯერ უნდა გამოვაკლო, რომ $3+2$ დარჩეს?—8-ის $\frac{1}{4}$ რამდენჯერ მეტია 4-ის ნახევარზე?—8 ნახევარს რამდენი უნდა მიუმატო, რომ 7 გახდეს? 3×1 რამდენით მეტია 2×4? 4×2 რამდენით მეტია $3-2$?—რამდენს შეადგენს $2\times4-5-2$?

— რამდენია $8:4\times2+3+1-4\times2+2$?—რამდენია $5-3+6-4+3+1$ რომ ორათ განყო და სხვ?

რვა მისხალში რამდენი ლოტია?—რვა დღეში რამდენი კვირა გამოვა? 8 კაპეიკში რამდენი ორკაპეიკიანია,—სამკაპეიკიანი—შაური?-8 არშინში რამდენი საჟენია?

შეშის ბურთი ერთი ოთხ კაპეიკათ ღირს, ორი ამისთანა ბურთი რამდენათ ღირს?—ოთხ კაპეიკათ ორი პარკი ქვიშის ყიდვა შეიძლება; 8 კაპეიკათ რამდენის ყიდვა შეიძლება?—კოლას უნდოდა 4 ძვლის სათამაშოს ყიდვა, თითო 2 კაპეიკათ ღირს; ამისთვის რამდენი ფული დასჭირდებოდა? დედამ სამი ფული მისცა რვა კაპეიკათ, რამდენ რამდენი კაპეიკიანი უნდა ყოფილიყოს თითო ფული? 8 კაპეიკათ რომ ორი ლოტი ჩაი მოვიდეს, ლოტი როგორ ეღირება?—ერთ არშინს ზონარში ვაჭარმა ითხოვა 8 კაპეიკი, მაგრამ შემდეგ 2 კაპ. მოაკლო, გამოიცან არშინი როგორ მიუყიდნია?—ერთი პური რომ ორ კაპეიკათ ღირდეს, ოთხი რამდენათ ეღირება? ერთს მოწაფეს 8 კაპეიკი აქვს, რამდენჯერ შეუძლიან დახარჯვა: ა) 8 კაპეიკისა, ბ) 4 კაპ. გ) 2 კაპ.; დ) 1 კაპ. მუშა რომ დღეში 1 მან. იღებდეს, 8 მანეთს რამდენ დღეს აიღებს?—8 დღეს რომ 4 მანეთი იშოვნოს დღეში როგორ უმუშავნია? ორი ლოტი და ორი მისხალი ძაფი რომ 8 კაპ. ღირდეს 1 მისხალი როგორღა ეღირება?—8 ხის ბურთი როგორ მოვა ოთხში რომ სამი კაპეიკი მივცე?—აბა, ახლა 4 კაპეიკათ რომ 3 ბურთი იყიდო, 8 კაპეიკათ რამდენი მოვა?

ბურთ. 0 0 0 0 | | | კაპეიკები.

ბურთ. 0 0 0 0 | | | კაპეიკები.

კაპეიკ. | | | | 0 0 0 ბურთები.

კაპ.— | | | | 0 0 0 ბურთები.

რუსეთის ამბავი.

ყაზახის ქალაქში ილმინსკისგან გამართული თათრის შკოლა. ყაზახის გუბერნიაში ცხოვრობს ოთხას ორმოცი ათასი თათარი და იმათში ორმოცი ათასი კაცი თუ არის მონათლული, მეტი არა. ბევრი იმათგანი ხელ-მეორეთ გადუდგებიან ხოლმე ქრისტიანობას და ისევ მახმადიანდებიან. ამის მიზეზი ის არის, რომ მონათლულებმა არა იციან რა ქრისტიანობისა და არ ესმისთ თავის ქრისტიანობრივი მოვალეობა. ქრისტიანები ჰქვიანთ, თორემ სხვაფრივ მახმადიანებისგან არ განირჩევიან. უფ. ილმინსკიმ იკისრა იმათი აღზრდა ქრისტიანულს წესზე, რომ ამით დაამკვიდროს იმათში ქრისტიანობა. უფ. ილმინსკი ამ დიდ ღვაწლისთვის ძალიან კარგათ არის გამზადებული. იმან შეასრულა სწავლა ყაზახის სასულიერო აკადემიაში, ცოტა ხნობით მასწავლებლათაც იყო იქა; რამოდენსამე ხანს უნივერსიტეტში აღმოსავლეთის ენებს სწავლობდა და ბოლოს ოსმალეთი მისირი, პალესტინა და ეგვიპტე მოიარა. ახლა ის ყაზახის სასულიერო აკადემიაში მოძღვრობს და უნივერსიტეტში ასწავლის თათრულს და ოსმალურს....

ილმინსკის შკოლაში როცა ჰსურთ, მაშინ შედიან ყმაწვილები სასწავლებლათ, დედ-მამის ნებაყოფლობით. და როცა უნდათ, მაშინ წავლენ შკოლიდგან. წლოვანებაში არ არის გარჩევა. რა წლისაც უნდა იყოს, ყველას იღებენ. შკოლაში უფასოთ ასწავლიან. შკოლა არჩენს მხოლოდ ღარიბებს და ობლებს, სხვები კი თავის ხარჯზე არიან. მასწავლებელათ მონათლული თათარი ბასილ ტიმოთეს ძეა, საქები და პატივსაცემი კაცი. თვითონ იქვე შკოლაში ბინადრობს. სულით და გულით მონდომებულია ეს კაცი თავის საქმეზე. ილმინსკის სიტყვით საქრისტიანო წიგნები თავის კარგის დარიგებით სამშობლო ენაზე დაწერილი ძალიან მოსწონთ ყმაწვილებს. განსაკუთრებით ქრისტიანული ლოცვების გალობა თათრულ ენაზე ულვიძებს გრძნობას ყმაწვილებს. ამის გამო მონათლულს თათრებს მოსწონთ ამ შკოლაში სწავლა და ამით თვითონ შკოლასაც ეძლევა მტკიცე საფუძველი.

წინათ ძალიან ცოტა მოსწავლენი იყვნენ ამ სასწავლებელში, შემდეგ თან-და-თან ემატებოდა და ახლა იქ ას შვიდი ყმაწვილი სწავლობს. იმათში ოთხმოცდა ხუთმეტი ვაჟია და თორმეტი ქალი. ამ შკოლის მიხედვით მთელს გუბერნიაში ახლა თორმეტი ამისთანა შკოლა გაიმართა. მთავრობამ და საზოგადო კეთილ მოქმედებამ უყურადღებოთ არ დააგდო ეს სასწავლებელი. სახელმწიფო ქონებათა სამინისტრომ მისცა ორასი მანეთი შესაწევნელათ. სინოდის ფულიდგან წელიწადში ათას-ათასი მანეთი ეძლევა. ყაზანის წმინდა გურიის ძმობამ ღარიბ ქალების გასაზრდელათ დაუნიშნა ამ შკოლას ხუთას-ხუთასი მანეთი წელიწადში. ქალაქმა ალაგი მისცა და ვაჭარმა სტეფანე არეფეევმა თავის ხარჯით სახლი აუშენა, სადაც ეხლა ეს შკოლა იმყოფება. დიდმა მთავარმა ამ წელს გზათ გაიარა ყაზანში, ნახა ეს შკოლა და ას ორმოცდა ათი მანეთი მისცა შესაწევნელათ.

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 23-го іюля 1868 г. ს. მელიქიშვილის და კომპ. სტამბაში. რედაკტორი და გამომცემელი გ. წერეთელი.